

dr hab. Teresa H. Bednarczyk prof. UMCS
Katedra Ubezpieczeń i Inwestycji
W Instytucie Ekonomii i Finansów
Wydział Ekonomiczny
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Lublin, dn. 22.09.2023 r.

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Doroty Jaśkiewicz
pt. "Adekwatność kapitałowa zakładów ubezpieczeń w systemie Solvency II",
napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Marty Bordy, prof. UEW

1. Przedmiot recenzji

Podstawą formalną sporządzenia niniejszej recenzji jest pismo przewodnie Dziekana Wydziału Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Pana prof. dr. hab. Andrzeja Graczyka z dnia 14.07.2023, informującego mnie o powołaniu na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Doroty Jaśkiewicz, która mieści się w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Postępowanie o nadanie stopnia doktora dla mgr Doroty Jaśkiewicz przeprowadzane jest na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 poz. 85 z późn. zm.) w zgodzie z ust. 3 art. 187 ustawy, gdzie przedmiotem jest rozprawa doktorska będąca pracą pisemną w postaci monografii naukowej, natomiast ocena tej rozprawy zostanie dokonana w zgodzie z ust. 1 i ust. 2 art. 187:

- czy ogólna wiedza teoretyczna Doktorantki w dyscyplinie ekonomia i finanse została odzwierciedlona w rozprawie,
- czy Doktorantka posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,
- czy przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, ewentualnie czy przedmiotem rozprawy jest oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

2. Ocena ogólna aktualności i oryginalności podjętego tematu

Do recenzji przedłożono mi, na nośniku elektronicznym, rozprawę doktorską mgr Doroty Jaśkiewicz pt. "Adekwatność kapitałowa zakładów ubezpieczeń w systemie Solvency II". Jest to obszerne studium teoretyczno-empiryczne, w mojej ocenie interesujące pod

względem poznawczym, mieszczące się w nurcie badań naukowych nad szeroko rozumianą gospodarką finansową zakładu ubezpieczeń oraz stabilnością finansową sektora ubezpieczeniowego.

Zmieniające się warunki rynkowe stwarzają potrzebę wprowadzania ustawicznych zmian w zakresie doskonalenia systemu wypłacalności ubezpieczycieli oraz skutecznego zapobiegania turbulencjom i kryzysom finansowym. Organy nadzoru nie tylko badają zgodność działalności biznesowej ubezpieczycieli z obowiązującym prawem. Koncentrują się także na badaniu profilu ryzyka, na jakie narażeni są ubezpieczyciele w związku z prowadzoną działalnością. Mobilizują także samych ubezpieczycieli do bardziej skutecznej kontroli ryzyka, m.in. poprzez wykorzystywanie wewnętrznych (własnych) modeli poprawiających sposób zarządzania nim. Obecna architektura modelu wypłacalności wprowadza również nowe standardy rachunkowości oraz dodatkowe obowiązki sprawozdawcze, zarówno na potrzeby organu nadzoru jak i pozostałych interesariuszy. Działania te mają na celu zapewnienie coraz skuteczniejszej ochrony interesów klientów, zachowanie większej stabilności oraz lepszej transparentności rynku ubezpieczeniowego.

Dysertacja wpisuje się ściśle w dyskusję nad skutkami wdrożenia dyrektywy Solvency II na europejskim rynku ubezpieczeniowym. Główny problem badawczy, który podjęła Autorka dotyczy wciąż aktualnego zagadnienia, jakim jest ograniczanie ryzyka niewypłacalności zakładów ubezpieczeń poprzez wprowadzenie wymagań w zakresie holistycznego zarządzania ryzykiem. Autorka skoncentrowała swoje rozważania wokół narzędzi nadzorczych służących monitorowaniu i kontroli ryzyka. Wiele miejsca poświęciła konstrukcji formuł, służących do obliczania adekwatności kapitałowej ubezpieczycieli. Podjęła autorską próbę uporządkowania poszczególnych ryzyk wliczanych do formuły standardowej, scharakteryzowała metody identyfikacji tych ryzyk, pomiaru i zarządzania nimi. Autorka postanowiła zidentyfikować te elementy formuły standardowej, które nie są dostosowane do specyfiki ubezpieczycieli. Przypuszcza, że modele wewnętrzne mogłyby zapewnić lepsze dopasowanie kapitałowego wymogu wypłacalności do profilu działalności prowadzonej przez konkretnego ubezpieczyciela.

Problem badawczy starano się rozwiązać nie tylko na płaszczyźnie studiów literaturowych, ale również badań własnych. W ramach badań empirycznych dokonano analizy i oceny adekwatności kapitałowej wszystkich zakładów ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce od momentu wdrożenia nowego systemu wypłacalności do końca 2020 roku. W związku z tym wybór problematyki rozprawy uznaję **jako zasadny**. W rozprawie podjęto próbę kompleksowego podejście do problemu wypłacalności i zarządzania ryzykiem

zakładów ubezpieczeń, co pozwala uznać rozprawę za dzieło w pewnym stopniu **oryginalne**, szczególnie w aspekcie dorobku nauki polskiej. Rozprawa ta dostarczając nowej wiedzy wzbogaca istniejący dorobek naukowy.

2. Ocena formalna rozprawy oraz jej układu i konstrukcji

Recenzowana rozprawa **spełnia wszystkie wymogi formalne** stawiane pracom doktorskim. Treść rozprawy mieści się w problematyce określonej jej tytułem. Praca jest bardzo obszerna, liczy łącznie 328 stron standardowego wydruku, w tym zasadniczy tekst obejmuje 288 stron. Na pozostałych stronach dysertacji przedstawiono: bibliografię, spis tabel, spis rysunków. Bibliografia jest dość obszerna, zajmuje 14 stron, liczy ok. 300 pozycji zwartych i artykułów, z czego zdecydowana większość ma charakter publikacji naukowych, choć spotkać można pozycje nienaukowe. Odwołano się również do ponad 50 źródeł internetowych (niektóre z nich mają charakter popularno-naukowy). Wykorzystano także 10 aktów prawnych. Opracowanie graficzne rozprawy zawiera 82 tabele, 125 rysunków oraz ok. 20 wykresów. Integralnym elementem rozprawy są załączniki, zamieszczone na końcu pracy, zawierające szczegółowe wyniki analizy adekwatności kapitałowej ubezpieczycieli funkcjonujących na rynku polskim w badanym okresie. Na początku rozprawy zamieszczono z kolei wykaz użytych symboli i skrótów.

Opracowanie zasadnicze dysertacji składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia. Struktura rozprawy odpowiada wymaganiom jakie stawiane są pracom o charakterze naukowym. Rozdziały w sposób uzasadniony merytorycznie zostały podzielone na punkty i podpunkty, co daje szansę na dobre wyeksponowanie poszczególnych wątków. Autorka nie zadbała jednak skutecznie o proporcjonalny podział treści w poszczególnych rozdziałach. Rozdział pierwszy jest najmniej obszerny, liczy tylko 29 stron. Rozdział drugi – 55 stron, rozdział trzeci - 89 stron, rozdział czwarty jest najbardziej rozbudowany, liczy aż 93 strony. Dwa ostatnie rozdziały są zatem trzy razy dłuższe niż rozdział pierwszy oraz prawie dwa razy dłuższe niż rozdział drugi.

Praca jest dość rzetelnie opracowana pod względem źródłowym. Wywody są klarowne, udokumentowane licznymi odsyłaczami do obszernej literatury, która mieści się w obszarze ubezpieczeń. Wykorzystane źródła są zróżnicowane i obszerne, co świadczy nie tylko o dociekliwości badawczej Doktorantki, ale także o dobrej znajomości literatury przedmiotu.

Praca napisana jest bardzo starannie i estetycznie pod względem edytorskim, poprawną i zrozumiałą polszczyzną. Wątki są prawidłowo prowadzone, pracę dobrze się

czyta. Niemniej jednak Autorka nie ustrzegła się nielicznych błędów literowych, które nie pomniejszają zasadniczo walorów pracy.

Pomimo zauważonych pewnych mankamentów w pracy stwierdzam, że struktura rozprawy doktorskiej oraz jej treść została ukształtowana w sposób prawidłowy. Układ pracy na poziomie rozdziałów oceniam jako przemyślany. Moja ostateczna ocena z **punktu widzenia oceny formalnej oraz kryterium układu i konstrukcji pracy jest pozytywna.**

4. Cel, hipotezy i metody badawcze

Rama konstrukcyjna recenzowanej rozprawy została nakreślona we wstępie dysertacji. Autorka zamieściła w nim: cele rozprawy, problem badawczy sformułowany w formie pytań, opis procesu badawczego, hipotezy badawcze, przedstawiła strukturę rozprawy i zawartość jej poszczególnych rozdziałów oraz wyszczególniła zastosowane metody badawcze. We wstępie brakuje jednak wyraźnie określonych zakresów pracy (podmiotowego, przedmiotowego i przestrzennego) oraz doprecyzowania ram czasowych przeprowadzonych badań. Te elementy traktowane są jako obowiązkowe elementy wstępu.

We wstępie wskazano cel rozprawy jako „... *kompleksowe przedstawienie problemu wypłacalności zakładów ubezpieczeń oraz zbadanie adekwatności kapitałowej krajowych ubezpieczycieli funkcjonujących na polskim rynku*”.

Autorka sformułowała także cele szczegółowe, które pomogły jej zrealizować cel główny, takie jak:

- *„wyjaśnienie i uporządkowanie pojęcia wypłacalność oraz teorii związanej z powstaniem dyrektywy Solvency II;*
- *poszerzenie i uzupełnienie pojęć teoretycznych o wyniki badań empirycznych w obszarze adekwatności kapitałowej, a także lepsze poznanie badanego pojęcia bazując na danych historycznych krajowych zakładów ubezpieczeń”.*

We wstępie dalej napisano: *„Dodatkowo, postawiono sobie szereg problemów badawczych, które sformułowano za pomocą następujących pytań:*

- 1. Jakie czynniki związane z działalnością zakładów ubezpieczeń mają wpływ na wymogi wypłacalności według systemu Solvency II?*
- 2. Czy i w jakim zakresie można wpływać na poziom dywersyfikacji formuły standardowej?*
- 3. Jak od wdrożenia systemu Solvency II kształtował się w Polsce poziom wypłacalności firm ubezpieczeniowych działu I i II?*

W kontekście ostatniego punktu sformułowano dodatkowe problemy badawcze, które zostały objęte badaniem empirycznym. Są one następujące:

(1) czy zakłady ubezpieczeń w Polsce tworzą grupy (klastry) pod względem podobieństwa w obszarze adekwatności kapitałowej?

(2) czy rynek ubezpieczeniowy jest zróżnicowany pod względem adekwatności kapitałowej?

(3) jaka jest dynamika zmian w tym zakresie?"

Odnosząc się do powyższego stwierdzam, iż zdefiniowanie celów, zarówno głównego, jak i celów częściowych można ocenić jako prawidłowe. Wskazuje na to chociażby ściśle powiązanie celu głównego z tytułem pracy oraz fakt, że cele częściowe rzeczywiście umożliwiają realizację celu głównego. Pewne zastrzeżenie budzi jednak samo sformułowanie pierwszego członu celu głównego. Przyjąwszy, że sformułowanie celu poznawczego dysertacji doktorskiej powinno wyraźnie wskazywać na chociażby częściowy wkład autora do nauki, można mieć uzasadnione wątpliwości, czy sformułowanie „*kompleksowe przedstawienie problemu wypłacalności zakładów ubezpieczeń w praktyce*” wskazuje na aspekt poznawczy celu poczynionej dysertacji, czy realizacja tak nakreślonego celu w jakimś stopniu wzbogaci teorię? Nie jest to wszakże, ani problem aż tak całkiem nowy, ani nie odkryty dopiero przez Autorkę. Natomiast sformułowanie drugiego członu celu głównego nie budzi moich zastrzeżeń.

Pewne uwagi mam też do sposobu wyeksponowania problemu badawczego. Z metodycznego punktu widzenia najpierw określa się problem badawczy, który stanowi punkt wyjścia do sformułowania celu głównego i ewentualnie celów szczegółowych, a także hipotez badawczych. Tutaj Autorka najpierw nakreśliła cele, a potem wyszczególniła problemy badawcze. Być może świadomie przyjęła taką konwencję, żeby nie mnożyć nadmiernie celów szczegółowych oraz hipotez badawczych. Zamiast tego postanowiła sformułować szereg pytań badawczych, które potraktowała jako uszczegółowienie problemu badawczego (rozebrała go na czynniki pierwsze). Pokazała w ten sposób, jakie informacje będzie pozyskiwać w trakcie badań.

Chciałabym podkreślić, że podoba mi się opis procesu badawczego, który oceniam jako klarowny. Proces badawczy składał się z kilku etapów: praca nad koncepcją dysertacji oraz badanie właściwe, w ramach którego w pierwszej kolejności dokonano pogłębionej analizy literatury przedmiotu, krajowej i zagranicznej. Celem badania empirycznego była weryfikacja postawionych przez Autorkę hipotez badawczych: głównej w brzmieniu „*Krajowe zakłady ubezpieczeń posiadają środki własne na poziomie adekwatnym do pokrycia wymogów kapitałowych, określonych w systemie Solvency II, a pod względem realizacji tych*

wymogów wykazują zróżnicowanie umożliwiające ich podział na grupy” oraz hipotez pomocniczych w brzmieniu:

„H1: Krajowe zakłady ubezpieczeń posiadają adekwatny poziom środków własnych na pokrycie kapitałowego wymogu wypłacalności SCR,

H2: Krajowe zakłady ubezpieczeń posiadają adekwatny poziom środków własnych na pokrycie minimalnego wymogu kapitałowego MCR,

H3: Pod względem realizacji wymogów kapitałowych polski rynek ubezpieczeniowy jest zróżnicowany, co znajduje odzwierciedlenie w podziale zakładów ubezpieczeń na nierównomierne grupy (klastry),

H4: Krajowe zakłady ubezpieczeń działu I oraz działu II dzielą się pod względem realizacji wymogów kapitałowych na 5-8 klastrów”.

Sformułowane hipotezy badawcze tworzą logiczny i powiązany wzajemnie zbiór. Są sprawdzalne oraz precyzyjnie i jasno sformułowane lecz nie są zbyt śmiałe. Hipotezy H1 i H2 oceniam jako dość oczywiste, cechujące się mało oryginalnością. Moim zdaniem nie przyczyniają się zanadto do wzbogacenia istniejącej wiedzy naukowej. Z kolei hipotezy H3 i H4 oceniam jako bardziej oryginalne i odkrywcze w aspekcie dostarczania nowej wiedzy. Pewną wątpliwość mam jednak do samego sformułowania hipotezy H4, która w drugim członie implikuje wyraźny wniosek. Zgrabniej byłoby sformułować ją w brzmieniu: „Krajowe zakłady ubezpieczeń działu I oraz działu II dzielą się pod względem realizacji wymogów kapitałowych na kilka klastrów”, bez określania ich liczby.

We wstępie Autorka wskazała również na wykorzystane metody badawcze. Należy zauważyć, że jest ich wiele, są też różnorodne. Autorka wymienia następujące z nich: metoda obserwacyjna, metoda badania dokumentów, metoda analizy i krytyki piśmiennictwa, metoda analizy porównawczej, a także metoda syntezy, dedukcji, porównywania oraz wnioskowania. W części empirycznej Autorka zastosowała: metodę indywidualnych przypadków, metody programowania komputerowego, metody wielowymiarowej analizy danych oraz metody analizy statystycznej. Dane użyte w części empirycznej zostały samodzielnie pobrane ze stron internetowych poszczególnych zakładów ubezpieczeń.

Reasumując - stwierdzam, że problem badawczy i zamierzenia badawcze Autorki rozprawy zostały wyeksponowane **prawidłowo i dość precyzyjnie**.

5. Ocena merytoryczna zawartości rozprawy

Wstęp jest napisany zgodnie z powszechnie przyjętymi kanonami. Autorka naświetla problem badawczy oraz syntetycznie zarysowuje jego tło.

Rozdział pierwszy zatytułowany „*Istota i znaczenie wypłacalności zakładów ubezpieczeń*” ma charakter wprowadzający do rozważań głównych. Zawiera on opis roli wypłacalności w zapewnieniu bezpiecznej działalności biznesowej ubezpieczycieli i stabilności całego sektora ubezpieczeniowego. Na uwagę zasługuje przegląd różnych koncepcji wypłacalności zakładów ubezpieczeń, nie tylko obowiązujących w krajach UE, ale i na świecie (USA, Chiny, Kanada, Korea Południowa, Japonia, Szwajcaria, Australia). Porównano także obowiązujący wcześniej w UE system oparty na dyrektywie Solvency I z obecnie obowiązującym systemem opartym o dyrektywę Solvency II. W końcowej części rozdziału przeprowadzono rozważania teoretyczne na temat kategorii ryzyka, jakie zagraża ubezpieczycielom w związku z prowadzoną przez nich działalnością.

Oceniając pozytywnie rozważania zamieszczone w rozdziale pierwszym stwierdzam jedynie, że zabrakło mi pogłębionych rozważań nad problematyką stabilności finansowej sektora ubezpieczeń w Polsce i w Unii Europejskiej. Pragnę także zwrócić uwagę na niezbyt fortunate zatytułowanie rysunku 1. „*Wpływ wypłacalności zakładu ubezpieczeń na uczestników rynku ubezpieczeniowego*”. Jak wynika z treści Autorce chodziło raczej o pokazaniu definicji wypłacalności z punktu widzenia uczestników rynku. Według mnie tytuł rys. 1. powinien mieć brzmienie „*Definiowanie wypłacalności zakładu ubezpieczeń z punktu widzenia różnych interesariuszy rynku ubezpieczeniowego*”.

Rozdział drugi zatytułowany „*Charakterystyka systemu Solvency II*” dość gruntownie i szczegółowo przedstawia rozwiązania wynikające z dyrektywy Solvency II, obowiązujące aktualnie ubezpieczycieli. W rozdziale tym opisano genezę i założenia Solvency II. Następnie bardzo starannie i szczegółowo scharakteryzowano konstrukcję formuły standardowej oraz jej elementy, które wpływają na wysokość kapitałowego wymogu wypłacalności (SCR), takie jak: efekt dywersyfikacji, agregację, dostosowania czy parametry specyficzne. Opisano także istotę minimalnego wymogu kapitałowego (MCR). Uwagę zwrócono również na zalety formuły alternatywnej zwanej modelem wewnętrznym. Uwzględnia ona bowiem ważne rodzaje ryzyka, które nie zostały objęte formułą standardową, takie jak: ryzyko płynności, inflacji, reputacji, zarażania czy otoczenia prawnego. Autorka zwróciła uwagę także na wady modelu wewnętrznego, takie jak: ryzyko modelu, potrzeba absorbowania dodatkowych zasobów (ludzkich, czasowych, kosztowych, obliczeniowych), czy brak gwarancji zmniejszenia wymogów kapitałowych. Treść tego rozdziału dobrze porządkuje wiedzę rozproszoną w różnych publikacjach.

Rozdział trzeci pt. „*Analiza komponentów formuły standardowej*” przedstawia definicje i założenia leżące u podstaw wyodrębnienia różnych rodzajów ryzyka, objętego

formułą standardową. Przedstawiono szczegółowy opis tych rodzajów ryzyka, a także sposób ich pomiaru według zasad Solvency II. Na uwagę zasługują przykłady samodzielnie opracowanych symulacji, mające na celu zwiększenie efektu dywersyfikacji formuły standardowej. W dalszej części rozdziału zaprezentowano przegląd działań zarządczych dla wszystkich kategorii ryzyka branego pod uwagę oraz przegląd dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem. Autorka konsekwentnie opisuje komponenty formuły standardowej w sensie ilościowym i jakościowym według schematu: definicja i założenia, pomiar i metody zarządzania. Należy docenić kompleksowość analizy przeprowadzonej w rozdziale trzecim.

Rozdział czwarty pt. „*Badanie adekwatności kapitałowej zakładów ubezpieczeń w Polsce w latach 2016-2020*” zawiera wyniki empirycznej analizy wymogów kapitałowych poszczególnych zakładów ubezpieczeń prowadzących działalność w Polsce w latach 2016-2020. W tej części wykazano, iż od momentu wdrożenia Dyrektywy Solvency II do 2020 roku, każdy z zakładów ubezpieczeń w Polsce dostosował się do nowych wymagań i posiadał odpowiednie pokrycie wymogów kapitałowych środkami własnymi. Oznacza to, według Autorki, że polski rynek ubezpieczeniowy w latach 2016-2020 był dobrze dokapitalizowany. Wniosek ten nie jest zbyt odkrywczy. Pojawia się przy tym pytanie, dlaczego Autorka zdecydowała się na zakończeniu okresu badawczego na roku 2020?

Jako przejaw oryginalności w rozwiązaniu podjętego problemu badawczego można by potraktować analizę skupień zakładów ubezpieczeń pod względem wymogów kapitałowych, jaką przeprowadziła Doktorantka w końcowej części rozdziału czwartego. W tym celu zastosowano podejście wielowymiarowe przy uwzględnieniu kapitałowego wymogu wypłacalności i minimalnego wymogu kapitałowego, środków własnych oraz składki przypisanej brutto. Analizę wykonano przy zastosowaniu hierarchicznej metody Warda oraz niehierarchicznej metody k-średnich, posiłkując się wskaźnikiem sylwetkowym przy wyborze optymalnej liczby klastrów. W wyniku tej części badań ustalono, że polski sektor ubezpieczeniowy jest nierównomierny pod względem ilości elementów w klastrze. Pokazano, że rynek jest zdominowany przez część zakładów, które tworzą jednoelementowe skupienia. W czołówce najlepiej dokapitalizowanych zakładów działu I były klastry jednoelementowe (wyróżnikiem był poziom składki przypisanej brutto): PZU ŻYCIE SA oraz AVIVA TUnŻ S.A. niezmiennie w całym badanym okresie, a od 2018 dodatkowo trzeci zbiór jednoelementowy stanowiło NATIONALE-NEDERLANDEN TUnŻ S.A. W dziale II, w całym badanym okresie występował tylko jeden zbiór jednoelementowy, który tworzyło PZU SA. W omówieniu wyników badań w punkcie 4.2.4., w ostatnim akapicie, Autorka pozostawiła suchą konkluzję „*Analiza skupień pozwoliła na głębszą interpretację*

zgrupowanych danych”. Szkoda, że w istocie zabrakło interpretacji tych danych od strony ekonomiczno-finansowej.

W zakończeniu zawarto podsumowanie rozważań, a także przedstawiono wnioski końcowe. W mojej ocenie podsumowanie nie jest zbyt obszerne (tylko 5 stron). Autorka odniosła się bardzo syntetycznie do celu pracy oraz zweryfikowanych hipotez badawczych. Sformułowała bardzo oszczędne wnioski z przeprowadzonych analiz, które dostarczają wprawdzie nowej wiedzy, ale komentują ją niezwykle skromnie. Pozytywnie oceniam, że w końcowej części zakończenia Autorka naszkicowała potencjalne kierunki dalszych badań nad podjętym problemem.

Pomimo zauważonych pewnych usterek stwierdzam, że zawartość merytoryczna recenzowanej rozprawy jest ukształtowana prawidłowo. Moja ostateczna ocena z punktu widzenia kryterium poprawności merytorycznej jest **całkowicie pozytywna**.

W nawiązaniu do pewnych wątpliwości czy też kilku uwag krytycznych chciałabym sformułować następujące pytania do Autorki, z prośbą o rozwinięcie tych wątków w trakcie publicznej obrony:

1. Wychodząc z założenia, że rynek finansowy jest w istocie zbiorem powiązanych ze sobą elementów, **jak ocenia Pani rolę sektora ubezpieczeniowego w zapewnianiu stabilności całego systemu finansowego?**
2. Wymogi wypłacalności wynikające z Dyrektywy Solvency II wzorowane były na dorobku Bazylei II, czyli Nowej Umowy Kapitałowej dotyczącej oceny wypłacalności banków. **Czy Pani zdaniem zaimplementowanie tych rozwiązań w odniesieniu do sektora ubezpieczeniowego okazało się trafne i w pełni uzasadnione?**
3. Odczuwam pewien niedosyt, jeżeli chodzi o wnioski płynące z badań empirycznych, szczególnie z wyników analizy skupień. Czy mogłaby Pani skomentować dwa wybrane wnioski, jeden ze strony 275 *„Jak wynika z zestawienia rezultatów klasyfikacji zakładów ubezpieczeń na życie, spora część zakładów ubezpieczeń w analizowanym okresie nie zmieniała klastra, do którego została zakwalifikowana”*. Kolejny wniosek ze s. 281: *„Poziom składki przypisanej brutto był cechą determinującą podobieństwo w badanych klastrach. Natomiast o różnicach pomiędzy klastrami stanowiły poziom wymogów kapitałowych oraz środków własnych.”* Moje pytanie brzmi: **Co oznaczają te wyniki od strony ekonomiczno-finansowej?**

6. Konkluzja

Pomimo wskazania pewnych usterek, treść rozprawy potwierdza, że Doktorantka posiada umiejętności dostrzegania, formułowania i rozwiązywania nakreślonego problemu badawczego. Rozprawa stanowi **oryginalne rozwiązanie problemu naukowego** w tym sensie, że Doktorantka usystematyzowała wiedzę teoretyczną dotyczącą wypłacalności zakładów ubezpieczeń, podjęła autorską próbę analizy ryzyka wliczanego do formuły standardowej, szczególnie scharakteryzowała metody jego identyfikacji, pomiaru i zarządzania nim. W efekcie **Doktorantka wykazała się w niezbędnym stopniu znajomością wiedzy teoretycznej i specjalistycznej z dyscypliny naukowej ekonomia i finanse**. Doktorantka przeprowadziła także własne badanie empiryczne nad oceną adekwatności kapitałowej poszczególnych zakładów ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce. Wykazała się przy tym znajomością odpowiednich metod statystycznych.

Doktorantka wykazała się dobrym opanowaniem warsztatu badawczego. Bardzo staranne opracowanie graficzne wyników badań (mnogość tabel, rysunków, wykresów) oraz obszerna bibliografia świadczą także o pracowitości Doktorantki. Zaprezentowany materiał bibliograficzny składa się z ponad trzystu publikacji, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Dowodzi to zarówno o wkładzie Autorki w zgłębienie podjętego tematu, jak i jej pasji i zaangażowania naukowego. Doktorantka udowodniła tym samym, że posiada **wystarczające predyspozycje do prowadzenia samodzielnych badań naukowych**.

W świetle powyższego stwierdzam, że rozprawa doktorska **mgr Doroty Jaśkiewicz pt. „Adekwatność kapitałowa zakładów ubezpieczeń w systemie Solvency II”** spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, w obowiązujących przepisach zgodnie z treścią ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Na tej podstawie występuję do Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu o przyjęcie recenzowanej pracy jako rozprawy doktorskiej w zakresie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dopuszczenie doktorantki mgr Doroty Jaśkiewicz do publicznej obrony przedłożonej rozprawy.

Teresa Hanna Bednarczyk

